

QIZAMIQ KASALLIGI VA UNDA QO'LLANILADIGAN VOSITALAR

Dushayeva Nilufar Maxsudovna ¹

Boboxonov Muxammadali Maxmud o'g'li ²

¹Namangan davlat universiteti. Tibbiyot kafedrası o'qituvchisi.

² Namangan davlat universiteti. Tibbiyot fakulteti Davolash-ishi yo'nalishi talabasi
E-mail: nilufardushayeva@gmail.com Tel: +998934909257

Annotatsiya:

Qizamiq kasalligini Morbivirus turkumiga kiruvchi viruslar keltirib chiqaradi. Kasallikni aynan viruslar keltirib chiqarishini 1911-yili T.Anderson va J.Goldberglar aniqlashgan. Kasallik asosan bolalarda uchraganligi, bolalarda uchraganda alohida xususiyatga ega ekanligi sababli, XIX-XX asrda "Bolalar yuqumli kasalliklari" sifatida alohida ajratib chiqarilgan

Kalit so'zlar: Inkubatsiya, kataral, kontagiozlik, ensefalomiyelit, persistensiya, o'tkir serozli panensefalit, rinit, faringit, konyunktivit, Filatov – Koplik dog'lari, Rekonvalessensiya,

Qizamiq mavsumiy kasallik hisoblanib asosan noyabr oyidan - aprel oyigacha kasallanish holatlari kuzatiladi. Bunga sabab esa, bolalarning, odamlarning bir yopiq xonalarda o'tirishlari bo'ladi. Kasallik manbai bemor bo'lib, virus havo-tomchi yo'li orqali yuqadi.

Virusni yuqtirib olgan bemorda dastlabki 10-14 kun ichida hech qanday Qizamiqqa oid klinik belgilar kuzatilmaydi. Bu davr **Inkubatsiya davri** deyiladi. Bu vaqtda virus faol tarzda organizmda tarqala boshlaydi hamda boshqa insonlarga yuqishni boshlaydi. Virus qonda, tomoqda, burun yuvundilarida, kataral va toshmali davrning dastlabki davrlarida ajralib turadi. Virusning Kontagiozlik (yuquvchanlik) indeksi 95 % ni tashkil qiladi.

Qizamiq patogenezi 5 ta davrda kechadi.

- Virus havo tomchi yo'li bilan organizmdagi shilliq qavatga tushgandan keyin dastlab yuqori nafas yo'lidagi epitelial hujayralarga kiradi va burun-halqum, traxeya va bronxlarning epitelial hujayralarida ko'payadi. Sohalardagi limfa to'qimalarga moslashadi.

- Limfositlar tizimni umumiy zararlagandan keyin virus qonga o'tadi.

- Virus qon kapillarlarining endotelial hujayralarini shikastlaydi. Bu hujayralar nekrozga uchrashi natijasida terida toshmalar paydo bo'ladi.

- Bemor kasallikni avj davridan o'tgandan keyin organizmda Immunologik o'zgarishlar ro'y beradi.

- Turg'un immunitet hosil bo'ladi.

- Kasallikdan so'ng turg'un immunitet qoladi. Qayta kasalanish deyarli uchramaydi. Qon zardobida komplementni bog'lovchi antitelolar, gemagglutininlar hosil bo'ladi. Qizamiqqa qarshi IgG sinfi antitelolari yo'ldosh orqali homila organizmiga o'tadi va yangi tug'ilgan chaqaloqlarni 6-oygacha virusdan himoya qiladi.

Ayrim hollarda virus markaziy nerv sistemasiga borib ensefalomiyelitni qo'zg'atadi. Agar u limfoid to'qimalarda, markaziy nerv sistemasining neyronlarida bir necha yil persistensiya holatida bo'lsa, o'tkir serozli panensefalit, ya'ni sekin rivojlanib, o'lim bilan tugaydigan infeksiya rivojlanishi mumkin.

Bolalar va kattalarda kasallik belgilari bir-biriga o'xshash holda kechadi. Belgilar darajasiga ko'ra 3 ta darajaga bo'linadi.

1. Kataral davr:

Kasallikning yashirin davrida o'tkir respirator kasalliklarga xos alomatlar: *rinit, faringit, konyunktivit* paydo bo'ladi.

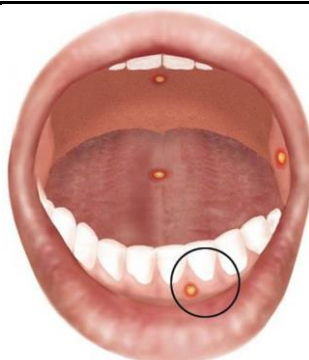
Organizmning himoya reaksiyasi natijasida ta'na harorati oshadi, ishtaha pasayadi virus yuqori nafas yo'llari kapillarlariga zarar yetkazganligi sababli burun shilliq qavati faollashadi himoyaviy modda (oqsil) ishlab chiqaradi. Nafas yo'llaridagi yallig'lanish ovoz boylamlariga ham o'z ta'sirini o'tkazadi. Bo'g'iq, xirillagan ovoz va xarakterli yo'tal kelib chiqadi.

Qovoqlar ichki qoplarning shishishi patogen bakteriyalarni ko'payishiga sharoit yaratib beradi - Konyuktivitga olib keladi. Natijada yallig'yorug'likka qarshi reaksiya keltirib chiqaradi.

2. Toshma toshish davri:

Lunj, lab, milk shilliq qavatida (*Filatov – Kopluk dog'lari*^{li} kelib chiqadi), quloq suprasi ortida yorqin rangdagi toshma asta-sekinlik bilan butun tanaga tarqaladi.

Filatov – Koplik dog'lari

3. Rekonvalessensiya davri:

Toshma kamayishi, toshma ustida teri qurishi kuzatiladi.

Butun istma davrida yotoq tartibiga amal qilinadi (tana harorati me'yoriga kelgunga qadar). O'g'iz boshlig'i gigiyenasiga amal qilinadi. Ko'zlarni iliq qaynatilgan suv yoki kaliy permanganatning kuchsiz eritmasi bilan yuviladi. Yotoq choyshablarini har kuni almashtirib, ozoda saqlanadi. Etiotrop davolash maqsadida "Interferon alpha 2-b" shamchasidan foydalaniladi. Istma yuqoriligiga ko'ra Istma tushuruvchilar ("Parasetamol", "Ibuprofen"), Antibiotiklar, Balg'am ko'chiruvchilar, Polivitamin dori vositalaridan foydalaniladi.

Kasallik davrida ko'p suyuqlik ichiriladi. Bolalarda sutli taomlarga, kattalarda esa 2-parhez stol, ma'lum bir muddatdan so'ng esa 15-parhez stoliga o'tkaziladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmerov R. N. et al. ON THE POSSIBILITY OF UNCOUPLED MITOCHONDRIA IN BROWN FAT OF NEWBORN GUINEA PIGS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – T. 1. – №. 9. – C. 49-55.
2. Mirzaolimov M. M., Abdullaev G. R., Abdullayev S. S. ROLE OF A CALORIE-RESTRICTED DIET IN PROLONGING THE LIFESPAN OF AN ORGANISM AND ITS MITOCHONDRIAL MECHANISMS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – T. 1. – №. 10. – C. 106-112.

ⁱ **Filatov - Koplik dog'lari** - oziq tishlari atrofidagi lunj shilliq qavatining nekrozi tufayli chetlari qizil bo'lgan oq nuqta shaklida bo'ladi. Tashxis qo'yishda ushbu dog'lar borligiga, klinik belgilarga va epidemiologik ma'lumotlarga asoslanadi.

3. Niyazmetov B. et al. UNCOU'LED RESPIRATION IN BIRD MITICHONDRIA: CONNECTION WITH THERMOGENESIS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 2. – С. 100-104.
4. Soliev N., Mirzaolimov M. ACTION OF CALCIUM ON THE CONTENT OF PHOSPHOTYDYLCHOLIN, PHOSPHATYL ETHANOLAMINE AND THEIR LYSOFORMS IN THE RAT LIVER MITOCHONDRIA //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 3. – С. 69-71.
5. Mirzaolimov M. M. et al. THE METHOD OF SEPARATION OF MITOCHONDRIAS AND DETERMINATION OF PHYSIOLOGICAL AND BIOCHEMICAL CHANGES IN ORGANISMS IN ONTOGENESIS //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2020. – Т. 2. – №. 3. – С. 175-178.
6. Мирзаолимов М. М., Рахимжонович М. А. Г. ВЛИЯНИЕ ПЕРЕКИСНОГО ОКИСЛЕНИЯ ЛИПИДА НА МИТОХОНДРИЮ ПЕЧЕНИ КРЫС ПРИ ПОСТНАТАЛЬНОМ ОНТОГЕНЕЗЕ //INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION. – 2020. – Т. 1. – №. 5. – С. 78-86.
7. Niyazmetov B., Akhmedov R., Mirzaolimov M. UNCOU'LED RESPIRATION IN BIRD MITICHONDRIA: CONNECTION WITH THERMOGENESIS //Bulletin of Namangan State University: Vol. – 2019. – Т. 1. – №. 2. – С. 18.
8. Бохонова Н. С., Мирзаолимов М. М. ВЛИЯНИЕ КАЛОРИЙНО-ОГРАНИЧЕННОЙ ДИЕТЫ НА ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТЬ ЖИЗНИ ЖИВОТНЫХ //ТА'ЛИМ ВА RIVOJLANISH Tahlili onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – С. 139-142.
9. Анваров Ф. Р., Мирзаолимов М. М. ГЕРИАТРИЯ (ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЙ; ЗАДАЧИ, СТОЯЩИЕ ПЕРЕД ЭТИМ НАУКАМ; РАЗДЕЛЫ И ДОСТИЖЕНИЯ) //ТА'ЛИМ ВА RIVOJLANISH Tahlili onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – С. 326-332.
10. Мирзаолимов М. М. и др. ГЕРИАТРИЯ (ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЙ; ЗАДАЧИ, СТОЯЩИЕ ПЕРЕД ЭТИМ НАУКАМ; РАЗДЕЛЫ И ДОСТИЖЕНИЯ) //ТА'ЛИМ ВА RIVOJLANISH Tahlili onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – С. 143-149.
11. Таджибаева Г. И., Мирзаолимов М. М. КАЛАМУШЛАРДА СУРУНКАЛИ ЭМОЦИОНАЛ СТРЕСС МОДЕЛИНИ ЯРАТИШ ВА ОРГАНИЗМДАГИ БИОКИМЁВИЙ ЎЗГАРИШЛАРНИ АНИҚЛАШ //BARQARORLIK VA YETAKSHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 166-170.

12. Mirzavalievich M. M., Adashaliyevich N. Q. Soy Protein, Isoflavones, and Cardiovascular Health // International Journal of Scientific Trends. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 10-18.
13. Атаханова С. Д. СТРЕСС ТАЪСИРИДА ОРГАНИЗМ АЪЗО ВА ТИЗИМЛАРИДАГИ ФИЗИОЛОГИК-БИОКИМЁВИЙ ЎЗГАРИШЛАР // BARQARORLIK VA YETAKSHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 215-219.
14. Сопиев Ш. К., Рўзиева С. И., Мирзаолимов М. М. ЕДИНСТВО И ВЗАИМОСВЯЗЬ СТРУКТУРЫ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И СТРУКТУРЫ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ // PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 10. – №. 4. – С. 220-228.
15. Таджибаева Г. И., Мирзаолимов М. М. МИТОХОНДРИЯНИНГ ТАРКИБИЙ ТУЗИЛИШИ ВА БАЖАРАДИГАН ВАЗИФАЛАРИ // PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 8. – №. 1.
16. Сопиев Ш. К., Рўзиева С. И., Мирзаолимов М. М. ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОГО СПОРТА И ПОСТРОЕНИЮ МНОГОЛЕТНЕЙ ПОДГОТОВКИ И ПОСТРОЕНИЮ МНОГОЛЕТНЕЙ ПОДГОТОВКИ // PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 5. – №. 1. – С. 162-170.
17. Мирзаолимов М. М. и др. ГЕРИАТРИЯ (ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЙ; ЗАДАЧИ, СТОЯЩИЕ ПЕРЕД ЭТИМ НАУКАМ; РАЗДЕЛЫ И ДОСТИЖЕНИЯ) // TA'LIM VA RIVOJLANISH TANLILI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 143-149.
18. Таджибаева Г. И., Мирзаолимов М. М. КАЛАМУШЛАРДА СУРУНКАЛИ ЭМОЦИОНАЛ СТРЕСС МОДЕЛИНИ ЯРАТИШ ВА ОРГАНИЗМДАГИ БИОКИМЁВИЙ ЎЗГАРИШЛАРНИ АНИҚЛАШ // BARQARORLIK VA YETAKSHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – С. 166-170.
19. Атаханова С. Д. СТРЕСС ТАЪСИРИДА ОРГАНИЗМ АЪЗО ВА ТИЗИМЛАРИДАГИ ФИЗИОЛОГИК-БИОКИМЁВИЙ ЎЗГАРИШЛАР // BARQARORLIK VA YETAKSHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 215-219.
20. Мирзаолимов М. М. и др. КИСЛОРОД ВА АЗОТ ФАОЛ ШАКЛЛАРИ СИНТЕЗИ // PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 7. – №. 1. – С. 394-400.
21. Рахматуллаев А. М., Мирзаолимов М. М. РОЛЬ НА-К-НАСОСА. АКТИВНЫЙ ТРАНСПОРТ ИОНОВ КАЛЬЦИЯ И ВОДОРОДА В КЛЕТКЕ // Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 43. – №. 1. – С. 8-13.

